

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Департамент науки і освіти Харківської обласної військової адміністрації
Національна академія педагогічних наук України
Північно-Східний науковий центр Національної академії наук
України і Міністерства освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Україна),
кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби (Україна)
Кардіфський університет Метрополітан (Велика Британія)
Вестмінстерський університет (Велика Британія)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (Китайська Народна Республіка)
Університет імені Неджметтіна Ербакана (Туреччина)
Інститут публічного адміністрування при Університеті Миколаса Ромеріса (Литва)
Центр музично-освітньої майстерності (Париж, Франція)

МАТЕРІАЛИ

**VII Міжнародної науково-практичної конференції
«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»
«PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS OF
HIGHER AND SECONDARY EDUCATION IN THE CONDITIONS
OF MODERN CHALLENGES: THEORY AND PRACTICE»
(м. Харків, 16 – 18 березня 2023 року)**

**Харків
2023**

Пахомова Л. В., Ялліна В. Л.	
Застосування віртуальних дошок для реалізації проєктної діяльності в НУШ в умовах дистанційного навчання.....	896
Пашенко В. В.	
Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент формування в майбутніх психологів компетентності створення командно-цільової мотивації для нових членів професійної групи.....	900
Пінський О. О., Гаркавець С. О., Пилипенко В. А.	
Питання професійної підготовки сучасних учителів природничих дисциплін.....	903
Подольська Я. А.	
Формування SOFT SKILLS у межах вивчення іноземної мови студентами технічних спеціальностей.....	906
Полєва І. Л., Ткачова Н. О.	
Визначення суті поняття «методичний супровід продуктивної педагогічної діяльності викладача ЗВО»	909
Поліщук О. С.	
Теоретичні аспекти формування правової культури здобувачів вищої освіти...	912
Пономарьова М. С.	
Мотивація до педагогічної професійної діяльності майбутніх викладачів вищої освіти.....	914
Пономарьова Н. О., Молчанова Д. О.	
Організаційна компетентність учителя Нової української школи.....	916
Посохов Є. О.	
Проблеми адаптації студента до навчального процесу у вищій школі (на прикладі викладання загального курсу органічної хімії в закладах вищої технічної освіти).....	918
Починкова М. М., Бугаєвська Д. М.	
Місце інтеграції на уроках української мови та літератури в 5 класі.....	921
Пустовіт Г. П.	
Розвиток професійної компетентності викладача в умовах персоніфікування післядипломної освіти.....	923
Пухно С. В., Коваленко Ю. В.	
Особливості формування компонентів мотиваційної сфери майбутніх психологів.....	925
Рабокоровка Г. В.	
Патріотична складова у вихованні майбутніх офіцерів Збройних Сил України.....	927
Разумна А. Г., Гиря М. П.	
Особистісна зрілість майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я як чинник копінг-стратегій подолання ненормативної особистісної кризи, викликаной війною.....	929
Ревенко І. В.	
Емпатійно-рефлексивна культура як професійна якість учителя мистецької освітньої галузі.....	932

критичних умовах воєнних загроз. Практично їхній копінг виглядає як професійна та інша допомога людям, постраждалим (та хворим), обрання такої фізичної дистанції від місця максимальної воєнної небезпеки, на якій є дієвими певні соціальні засоби захисту від прямих зіткнень із ворогом.

Студентів із низьким рівнем як соціально-психологічної, так і ментальної особистісної зрілості не виявлено, що пояснюється специфікою відбору до вищу медичного спрямування, який апріорі орієнтований на абітурієнтів із гуманітарною спрямованістю та високим інтелектом як необхідними умовами професійного опанування.

Отже, у студентів-медиків спостерігається зв'язок між особистісною зрілістю та обранням конструктивних стратегій подолання станів ненормативної кризи, викликаной війною при загальному рівні особистісної зрілості не нижче середнього.

Список використаних джерел

1. Баранова С. В. Особистісна зрілість та відповідальність: соціально-психологічний аспект: монографія. Київ : Інтерконтиненталь-Україна, 2020. 364 с.
2. Єхалов В. Кравець О., Горбунцов В. Психологічна ресурсність лікарів-інтернів у воєнний час. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2022. Vol. 1. No. 5. Р. 48-54. doi: 10.46299/j.isjel.20220105.06.
3. Касьянова О. М., Разумна А. Г. Актуалізація екзистенціального аспекту професійної ідентичності як чинник виховання особистості майбутніх лікарів в умовах воєнного стану в Україні. *Грааль науки*. 2022. № 17. С. 301-307.
4. Карамушка Л. М., Снігур Ю. С. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. *Актуальні проблеми психології*. Т.1. 2020. С.23-30.
5. Штепа О. С. Особистісна зрілість: Модель. Опитувальник. Тренінг : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2008. 210 с.

ЕМПАТІЙНО-РЕФЛЕКСИВНА КУЛЬТУРА ЯК ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ УЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Ревенко І. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Серед проголошених цінностей духовного розвитку України особливого значення набули такі цінності, як людиноцентризм, гуманізм, дотримання прав і свобод людини, громадянина. Це визначає державну освітню політику, яка орієнтована на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей [2].

Осмислення сучасних викликів виховання молодого покоління виявило необхідність перегляду та удосконалення вимог до підготовки майбутніх учителів. Наразі стає очевидним, що лише однієї, навіть ґрунтовної, фахової підготовки майбутнього педагога недостатньо. Сучасна школа потребує вчителя високої

культури, здатного до чуйності, співпереживання, до вияву толерантності й гуманізму, до осмислення внутрішнього світу дитини та психологічних процесів у взаєминах суб'єктів освітнього простору. Зазначені професійні якості інтегруються в емпатійно-рефлексивній культурі вчителя, зокрема вчителя мистецької освітньої галузі.

Виключне значення сформованої емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів мистецької освітньої галузі виявляється в тому, що вона є необхідною не тільки в загальнонавчальному сенсі, але й відіграє важливу роль у художній комунікації, адже вчитель мистецтва має спостерігати, відчувати й осмислювати вплив художніх цінностей на свідомість учня, і на цій основі розкривати здібності, таланти, увесь творчий потенціал дитини.

Актуальність зазначеної проблеми та необхідність її розв'язання підтверджується держаними нормативними документами. Так, у Законі України «Про освіту» наголошується, що педагогічні працівники зобов'язані особистим прикладом утверджувати повагу до таких суспільних цінностей, як справедливість, гуманізм, толерантність тощо [2]. Концепцією Нової української школи визначено низку важливих положень, які стверджують гуманістичний характер сучасної освіти, а саме: запровадження педагогіки партнерства, що ґрунтується на принципах поваги до особистості, доброзичливого і позитивного ставлення, довіри у взаєминах тощо; дотримання принципу дитиноцентризму, тобто орієнтація на потреби учня; забезпечення соціально-педагогічної підтримки підростаючої особистості [5]. Отже, емпатійно-рефлексивний характер культури взаємин суб'єктів освітнього процесу є нагальною потребою сучасної школи.

Вивчення стану розробленості проблеми формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів дає можливість констатувати, що в педагогічній науці здійснено спроби осмислення емпатійної культури (І. Кузнецова [3], О. Шурина [7] та інші) та рефлексивної культури (Г. Дегтяр [1], А. Умінська [6] та інші) особистості як окремих феноменів, між тим у механізмах емпатії та рефлексії існує об'єктивний взаємозв'язок, що вказує на їхню спорідненість. Підтвердження знаходимо у психологічних дослідженнях, де зазначено, що рефлексія виступає одним із механізмів емпатії [4], тобто емпатія розглядається як рефлексія розуміння емоційних станів та переживань іншої людини; емпатія полягає в уявленні того, що відчуває інша людина, і важливо те, що такі акти уяви можуть бути довільними – а отже, рефлексивно обґрунтована емпатія приведе до так само виправданого альтруїстичного переживання [8]. З огляду на це вважаємо доцільним розглядати емпатійно-рефлексивну культуру вчителя мистецької освітньої галузі в інтегративній єдності явищ емпатії та рефлексії.

На підставі аналізу психологічних та педагогічних досліджень, а також урахування положень загальнонаукових і конкретно-наукових концептуальних підходів (гуманістичного, особистісно-діяльнісного, культурологічного, деонтологічного, системного, компетентнісного, акмеологічного, інноваційного) нами розкрито суть емпатійно-рефлексивної культури вчителя мистецької освітньої галузі та виокремлено її структурно-змістові компоненти: ціннісно-

мотиваційний, перцептивно-емоційний, когнітивний, поведінковий, особистісно-рефлексивний.

Ціннісно-мотиваційний компонент емпатійно-рефлексивної культури вчителя відбиває його ціннісне ставлення до педагогічної діяльності, яке виступає рушійною силою в прагненні педагога до побудови спілкування з суб'єктами освітнього процесу на засадах емпатії та рефлексії, стимулює прояв щирого інтересу до внутрішнього світу й емоційного стану здобувача освіти, бажання зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки певних станів, передбачає інтеріоризацію загальнолюдських цінностей – гуманності, чуйності, співчуття, співпереживання, альтруїзму, толерантності – у структуру особистості педагога на рівні внутрішньої потреби.

Перцептивно-емоційний компонент містить здатність учителя емоційно відгукуватися на переживання учня, у тому числі естетичні переживання, на основі міжособистісної перцепції, тобто сприйняття, спрямованому на створення уявлення про іншу людину. Означений компонент також включає здатність оцінити і спрогнозувати адекватні способи поведінки відповідно до емоційного стану учня.

Когнітивний компонент передбачає знання педагогом суті й механізмів емпатії та рефлексії; емпатійні-рефлексивні знання, що містять такі елементи: «знаю що» (інформація про співвідношення свого знання та незнання), «знаю як» (інформація про засвоєні емпатійні дії), «знаю навіщо» (розуміння сенсу емпатійної інформації та діяльності щодо її отримання), «знаю себе» (самовизначення себе щодо емпатійно-рефлексивних знань та емпатійно-рефлексивної культури); суті та змісту емпатійно-рефлексивної культури вчителя; знання закономірностей естетичного впливу мистецтва на емоційно-почуттєву сферу дитини з урахуванням вікових особливостей перебігу цього процесу; здатність розпізнати характер почуттів учня, зрозуміти причини, які викликали той чи інший емоційний стан, наявність асоціативного та рефлексивного мислення.

Поведінковий компонент емпатійно-рефлексивної культури вчителя мистецької освітньої галузі полягає в діях суб'єкта емпатії, спрямованих на корекцію емоційного стану учня та зміну ситуації, у якій той перебуває.

Особистісно-рефлексивний компонент містить здатність до рефлексії емпатійних переживань, власних емпатійних якостей (чуйності, доброзичливості, толерантності, альтруїзму тощо), впливу різних ситуацій та умов, як позитивних, так і негативних, на емоційний стан учнів. Також цей компонент передбачає здатність педагога піддавати рефлексії дії та поведінку учня, осмислювати їх і вже на цій підставі будувати подальші міжособистісні взаємини в освітньому процесі.

Отже, емпатійно-рефлексивна культура вчителя є інтегрованою професійною якістю, яка має виняткове значення в практиці сучасної школи. Особливо це стосується вчителів мистецької освітньої галузі, оскільки предметний напрям їхньої професійної діяльності безпосередньо пов'язаний з емоційно-почуттєвою сферою учнів.

Формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів мистецької освітньої галузі потребує розроблення й реалізації цілісної системи, в якій забезпечено єдність змістових, функціональних та особистісних підсистем.

Розв'язання цієї проблеми відкриває широкі можливості для гуманізації освітнього процесу та виховання всебічно розвиненої, творчої особистості школяра.

Список використаних джерел

1. Дегтяр Г. О. Формування рефлексивної культури студентів педагогічних університетів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2006. 20 с..
2. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Кузнецова І. В. Педагогічні умови формування емпатійної культури студентів вищих медичних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2005. 20 с..
4. Литвинчук А. І. Рефлексія емпатійних переживань в юнацькому віці: екологічний аспект. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 200-205
5. Нова Українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Умінська А. П. Формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови в процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2017. 20 с..
7. Шурин О. І. Формування емпатійної культури майбутніх учителів початкових класів у фаховій підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2014. 22 с..
8. Ingmar Persson, Julian Savulescu. The Moral Importance of Reflective Empathy URL: https://www.researchgate.net/publication/321832212_The_Moral_Importance_of_Reflective_Empathy

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗВО

Рибалка О. Я.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна

На сьогодні стан здоров'я населення нашої країни значно погіршився. Серед причин цього небезпечного явища – війна, еколого-економічна криза, психоемоційна напруга, руйнація життєвих планів, утрата житла і роботи. Але, крім цього, здоров'я населення України певною мірою визначається низьким рівнем знань населення щодо закономірностей його формування, збереження та зміцнення, а іноді легковажним і навіть безвідповідальним ставленням до нього.

Формування здоров'я є складним динамічним процесом, який тісно пов'язаний зі способом життя, від якого залежить 50 % здоров'я. Брак рухової активності, нераціональне харчування, шкідливі звички, зайва вага, несприятливі екологічні чинники змушують організм усе більше і більше напружувати адаптаційно-компенсаторні механізми, витрачаючи при цьому життєві сили.